

ПОЕЗИЈА КУЛТУРОЛОШКЕ И ИНТИМИСТИЧКЕ ИНСПИРАЦИЈЕ

Бојана Стојановић Пантовић, *У обручу*, Народна библиотека „Стефан Прво-венчани“, Краљево 2017

За читаоца, једнако као и за критичара, нема лепшег задовољства него кад, пратећи нечије песничко стварање, примети да је то путања непрестаног уметничког развоја. Тај развој не подразумева нужно велике обрте или експерименте, већ најпре убедљиву стваралачку артикулацију која се са сваком новом књигом све видљивије уочава. Евентуални поетички „преврати“ у појединачним опусима обично се одвијају са првим књигама, иако нису ретки случајеви и да су се већ афирмисани песници поетички изразито мењали, и то у свом пуном стваралачком замаху, као што је то био случај, рецимо, са Иваном Негришорцем, Драганом Јовановићем Даниловим, или са Радмилом Лазић.

За поезију Бојане Стојановић Пантовић не би се могло рећи да је у досадашњем свом току трпела нека наглашенија поетичка превирања. Пре се може тврдити да је ово поезија континуитета, али која се сваки пут објављује њеним читаоцима на један другачије изнијансиран начин, при чему се запажа све убедљивији утисак који она за собом оставља. У неким претходним књигама, попут збирке *Лекције о смрти*, рецимо, из 2013. године, Бојанине стихове одликовао је поступак који је подразумевао висок степен песничке сликовитости, асоцијативности и симболике, сугестију значења пре неголи њену стабилну формираност, односно једну фину лирску расутоост повезану језиком и емоцијом. И у новој збирци Бојане Стојановић Пантовић приметни су ови поетички елементи, с том разликом што је ова расутоост сада нешто сведенија, односно песнички дискурс је кохерентнији, при чему поменута лирска особеност ниједном не бива „угрожена“. Напротив, она сада добија само један комуникативнији израз који читаоцу упечатљивије приближава своје садржаје.

Песнички поступак у збирци *У обручу*, такође, у себи спаја и развија разноврсне тематске оријентире и психичке садржаје, од посезања за културним и књижевним наслеђем, посебно античког света, затим, од тематизовања одређених (ауто)поетичких питања, до оног интимистичког певања у којем се испољавају јунакињини душевни немири, метафизичке слутње и чежња за пуноћом бића. И колико год овај дијапазон опсесивних тема и мотива био широк и разгранат, толико је у њима поетска концентрација увек присутна у правој мери, стварајући утисак да о којем год феномену песникиња проговори то чини на крајње упечатљив и посвећен начин.

На плану композиционе структуре, збирка *У обручу* организована је тако да се певање развија од оних општијих тема, какве су углавном

у првим циклусима, у којима или преовладава дијалог са античким митом, или су посредни (ауто)поетичке преокупације, као оним личним, интимним, као што су трећи циклус, за који се може рећи да му је фокус онајпре на односу ћерке и мајке, те четврти, последњи циклус, у којем певање достиже своју завршну тачку у потпуном окретању песничког субјекта себи самој.

Први циклус, „Иза зидина”, на трагу неких наших великих песника из друге половине 20. века, попут Миодрага Павловића, Јована Христића или Ивана В. Лалића, готово у потпуности своју инспирацију црпи из античке Грчке. Занимљиво је да је прошле године неколико песничких збирки показало интерес за античку повест и културу: Милован Витезовић у својој песничкој књизи *Исцрпљен код професора Милоша Н. Ђурића*, Дејан Илић у *Долини Плисџос* и наша песникиња збирком *У обручу*. Код Витезовића свако ослањање на антички мит остало је тек на нивоу анегдоте, поезија код Дејана Илића сва је у функционалној дескрипцији и озарености античким духом, док је код Бојане Стојановић Пантовић античка култура попримила једну лирску, рефлексивну актуализацију. У првом реду то је фина лирска игра поистовећивања са различитим античким топосима који бивају пропуштени кроз идентитет саме лирске јунакиње. Посежући за техником песме са улогом, у терминологији В. Кајзера, што је поступак који је песникиња и раније користила, песме овога типа, и уопште песме окренуте грчком миту и култури, кроз интертекстуални ниво стварају једну митско-поетску атмосферу, у којој се мит не само прелама кроз субјекатску свест већ постаје и неизоставни део (савременог) идентитета Бојанине јунакиње.

Отуда је у овим песмама („Итака”, „Одисејев страх”) присутна она меланхолија и зебња, одраније присутна у Бојаниној поезији, али и једна иронијска црта која се у песми „Градски човек” поиграва баналношћу, сићушношћу и илузијом самодовољности савременог човека, односно илузијом самосвојности и одвојености од културног и повесног наслеђа, античког посебно. Нарочито плени песма „Црвена кћи”, будући да кроз ониричку призму преплиће експресионистичку слику и имагинацију са класичним наслеђем, и управо у таквом споју ониричког, експресионистичке експресије и митског мотива беса лежи она могућност новог и иновативног у песничком изразу и визији. Могућност новог и аутентичног оживљавања традиције.

Циклус „Путовање по хартији” већ својим насловом наговештава залажење у простор (ауто)поетичких тема. Оне се крећу од критички интонираних поетских ставова, који се у троделној структури песме „Туђи стихови” са јасном оштрицом усмеравају на ону испразну поезију која нас, нажалост, ниједне године неће поштедети, до оних у којима песникиња кроз праву ерупцију песничких слика нуди сугестију поетичких разноврсности: песничка слика сама сугерише емоцију, односно

сама сугерише одређени уметнички сензибилитет. Међутим, у овом циклусу присутне су и песме које иду ка једном засебном тематском кругу, у формалном смислу циклусно незаокруженом, кругу који је у различитим нијансама присутан дуж збирке, а то је једно осећање нецеловитости, на првом месту саме јунакиње, као и искуство губитка у том контексту. Ако је у претходној Бојаниној књизи нецеловитост била везана најпре за искуство света, она је овде наглашеније везана за јунакињу. Такав је случај са песмом „Ампутација”, где се нецеловитост субјекта, односно *загубљеност себе*, одвија не само на телесном плану већ и на плану свести о свом укупном идентитету, у чему се наслућује далеко већа драма: „Негде, свакако постојим, у оном / познатом облику, већ виђеном, али / о томе ни трага нема”. Овом кругу припадају и песме које на лирско-драматизујући начин певају о губитку домовине као неког интимног ентитета („Ратна спрема”), односно о својеврсном изгнанству и наметнутом забору, као у песми „Изгнанство”, коју одликује, од почетка до краја, једна игрива и динамична имагинација.

Трећи циклус, „Недостајање тела”, збирци дарује, чини се, стихове најснажније емоције. Ове песме носе наглашеније присуство мотива смрти, пролазности, бола, љубави. Такође, трећи циклус можда је и најбрижљивије конципиран и насловом најдоследније одређен, јер свака песма на свој начин лирски тематизује *недостајање тела*. Притом, окосници певања чине песме које садрже интимистичку инспирацију, посебно оличену у односу лирске јунакиње према својој мајци. Пратећи песме које имају недвосмислену релацију према мајци и њеном одласку, може се устврдити да и емоција добија своју поступну градацију. Први степен тог односа почиње од оног депатетизованог тона, присутног у „Свакодневним посетама”, где се осећа један облик збуњености, па и одређени вид протеста пред неком врстом гротескне промене коју доноси старост и пролазност живота. Други степен препознаје се у „Закону урне”, песми експлицитно посвећеној мајци, и вероватно најкраћој песми у целој збирци, испуњеној јасном и препуштајућом емоцијом присности и жала, на језичко-стилском плану постигнутој синтаксичким паралелизмима и анафорским понављањима, док је врхунац ове градације дат у песми „Јутарња”, где кроз простор сновидевних слика и коначног растајања јунакиње са мајком емоција достиже свој највиши степен кроз незадржив јецај и бол. Пуно је у овом циклусу метафизичке зебње и граничног искуства, чежње, меланхолије и бола, али ова стања и осећања увек бивају посредована свежим и ефектним песничким сликама, те их стога читалац прихвата као аутентичност једног унутрашњег сведочења, једнако као и аутентичност једног особеног песничког језика.

Поезија Бојане Стојановић Пантовић јесте једна утишана поезија, поезија саморазговора. Међутим, та одлика усмерености на себе највише и најдоследније долази до изражаја у последњем циклусу, „Непрекинуто”.

Овде стихове понајпре обележава самозагледаност, фина лирска интроспекција, која се и даље не одриче песничке сликовитости. Било да је посреди смрт или бол, заборав или сећање, стихови одишу меланхолијом и носталгијом, чежњом за животом, за трајањем и сећањем. Овде је лирска медитација повезана са мотивом танатоса, са постмодернистичком језичком самосвешћу, али и са тежњом јунакиње ка неком новом, свежем и измењеном унутрашњем распореду, ка некој новој душевној целовитости, као што је то случај у наглашено фигуративним стиховима песама „Преуређење собе” и „Велико спремање”, али где се субјекту на крају ништа не гарантује унапред, и где жељени исход није изванредан, јер после свог тог фингираног унутрашњег *великог спремања* остаје претња да јунакиња напослетку остане „сама као празна вешалица”. То је она унутрашња драма ове песме, јер идентитет не може да се ослободи некаквог „вишка” уколико се жели очувати. Он је у патњи колико и у радости, у болу колико и у задовољству, у губитку колико и у пуноћи. Тек укупност ових садржаја чини идентитет Бојанине јунакиње, и отуда та драма унутрашњег апсурда у њеном подухвату, драма једнако колико и извесно трагично искуство живота.

Из различитих аспеката посматрана, поезија Бојане Стојановић Пантовић плени и заслужује предану читалачку пажњу јер поседује све параметре аутентичне уметничке артикулације: имагинацију која онеобичава, песничку сликовитост која осваја, свежа и заводљива фигуративна решења, фину сугестивност поетске емоције, спој културолошке и интимистичке инспирације, нефорсирану постмодернистичку свест, праву меру расутоности у лирском сензибилитету – све су то одлике које збирку *У обручу* чине једним од најубедљивијих и најзубудљивијих лирских остварења у претходној години.

Др Ђорђе М. ДЕСПИЋ
Универзитет у Новом Саду
Филозофски факултет
Одсек за српску књижевност
djordje.despic@ff.uns.ac.rs

КАД ВАМ КИЛИ КАЖЕ...

Лидија Ћирић, *Без „Драги моји”*, Соларис, Нови Сад 2017

Након провокативног романа *Реквијем за један дан*, чија се радња одиграва у једном породичном стану на Чубури, Лидија Ћирић наставља прозно лутање по овом делу Београда. Како ауторка, рођена Чубурка, свој крај веома добро познаје, њено лутање није насумично. И у новој